

Оссолінські колекції.

CD – диск виконано в рамках угоди укладеної з квітня 2004 р. між Львівською науковою бібліотекою НАН України у Львові і Національним Закладом ім. Оссолінських у Вроцлаві.

Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział Rękopisów. Zespół
(fond) 103.

ARCHIWUM SAPIEHÓW Z KRASICZYNA

IX. REKOPISY I DRUKI.

623. Manifest z odpowiedzią z strony ww. Andrzeja Koźmiana sędziego i Mikołaja Trzcńskiego podsędka ziemskich lubelskich przeciwko jo. Ks. Kazimierzowi Sapieże...dnia 28 II R.P. 1788 uczyniony. Druk.

STRONY NIEZAPISANE NIE ZOSTAŁY ZDIGITALIZOWANE

Kochanemu siostrzeńcowi Władysławowi Xciu
Sapiecha ofiaruję w dzień moich Imienin 15 (28)
Lutego 1913 w Stawucie. *(P. Sanguszkowski)*

MANIFEST

z odpowiedzią z strony

WW. Andrzeja Kozmiana Sędziego, i Mikołaja Trzcinskiego Pod-
sędka Ziemskich Lubell. przeciwko J. O. X. Kazmierzowi Sapieże
Generałowi Artt: W. X. Litt: w Grodzie Lubelskim
Dnia 28. Lutego R. P. 1788.

UCZYNIONY.

WTak krytycznym Losu i kondycyi Sędziowskiej położeniu kiedy ci którzy Prawa tworzyć zdają się dla swej prywaty na wszystkie Strony One przewracają -- którzy swoich Współ-Braci Ustawami wiążą, sami Onym podlegać niechcą -- Spreżyny Kraiowych Juryzdykcyi i gdzie najlepiej dobrane uginąć się muszą -- inne łamać mocą i zamachem gorująca nad nami ułtanie ambicyą -- Kiedy Sędziom do obięcia majątkow mimo roztrząśnienia gruntownego służebnymi pomocnikami bydź każą; a sprawującym wiernie swoje obowiązki, strudzonym Publiczną usługą niepozwalając spoczynku w Regestr ukaranych wpisują -- Kiedy Sędzia Urząd swój sprawujący, z krotkich zagonow roli swej wypracowanym groszem Potędze możniejszego bronić się musi -- Te smutne do żywey krwi przeymujące doświadczenia wymuszają z nas powtarzania żalu, przeciwko J. O. X. Jmci Kazmierzowi Sapieże Generałowi Artt: W. X. Litt: gdy ten nakazany w Sądzie Ziemskim Lubelskim oddaniem Dobr Sanguszkowskich tknięty o ważność Dekretu pociągnął Sąd tenże do Trybunału i przymusił stawać w Regestrze Pænali-um -- Zaniósł obelżywy Manifest do Grodu Lubelskiego. a w Trybunale wyrobił deklaracyą *in Manifestatione nihil laesivi Et Legi contrarij* -- niedość przez stawających Patronow oskarżył, lecz sam Usty własnymi przygotowane Pismo pod dniem *zcm* Grudnia Roku Pańskiego 1787. na pokrzywdzenie Honoru Sędziego i Podśędka, w Trybunale czytał. -- Niedopuszczenie appellacyi kryminałem nazywał. -- Przyśięgła a nigdy niepoślakowaną Wiarę zelżywemi wyrazy oczerniał. -- Przytręmi na Ratuszu Trybunałkim Senatorowie, Urzędnicy, i kilka Tysięcy Obywatelow z podziwieniem na głos zemsty zgromadzeni, chociaż prawdy nieznalesli, mogli się iednak kto znalesć zgorzozony, że w obecności namiesniczey Krolow władzy zasłużone osoby, tak przykro nienawisć przesładuje, i iak mieczem obofiecznym kaleczyć, nie w tym czasie i mieyscu gdzie Prawo wyznacza, lecz gdzie sama chęć tam jest mocna. --

Nie o Majątek tu Sprawa zrobiona bo Sąd w myśli uszkodzenia Onego nie jest ani był wynaleziony lecz rzecz iasnieysza nad słońce, iż zamach przez J. O. X. Generała Sapiechę przeciwko Sędziom na wyzucie z honoru uczyniony. -- Trybunał Roku 1787. wysłuchawszy powodow tak napaśtnego do Regestru Pænali-um pozwania, poznawszy że niepopelnione male gestum Officium i Regestru i zarzutu nieuznał -- Niepotrafiłby żaden umysł udać tyle błędow za prawdę, ile popelnione w Mowie przed Trybunałem wianey i w zaniiesionym Dnia 10. Grudnia do Grodu Lubelskiego podobnym iak pierwszy Manifestie lecz co jest naysroźszym dla Sędziow bez winy oskarżoznych ciosem,

że ufty i Piorem śmiał Tenże J. O. X. nazywać Sędziów w całej Publiczności --- Wydziercami Fortun --- Tyranią wyrządzających --- i w pisaniu Dekretowym niezachowujących przysięgłej Wiary --- Ze niedopuszczenie appellacyi jest Crimen male gesti Officij.

Co do pierwszego chcieliby Sędziowie aby X. Jmć na okazanie swojej rzetelności złożył dowody, przeciwko Sędziom kto jest niesłusznie z okazji Onych z Fortuny wyzuty, a Sędziowie już okazali kto cudzą Fortunę nieprawnie posiada, i pomiędzy swoich podzielił one przyjaciół.

Co do 2go. Ile Obywatelów ma Woiewodztwo Lubelskie, tyle świadków znajdą Sędziowie, kto, i iak wiele razy wzywał mocy despotycznej, na podbicie wolnych umysłów dla potłumienia równości, lub przeciwnienia się tym, którzy najwięcej dobrego uczynić mogli.

Co do 3go. Przysięga uroczysta Sędziów i Pisarzy każdego, zapewnia Obywatela, że Spory Stron i dowody w Dekretach wiernie są umieszczone co należało do treści Sprawy nieco do płonnych i niezliczonych propozycyi, iak się zdarzało X. Jmci wymowione Inkwizycjami dowody, cafać, i zapierać się słowami słyżanych od Gminu znacznego słusznych i zaonych Obywatelów. --- Niejest obowiązkiem Sędziów tłumaczyć się z napisanej prawdy. Lecz strony nienawidząc wpadającą w zapomnienie, lub zapal zemsty, powinna być okazana przed Publicznością, iako karany być powinien który nieślatość swoją chce mieć prawdziwą nad Wiare Sędziów, których winien szanować z Rozkazu Prawa. *Tanquam Legem loquentem*. --- Niech uważają bezstronne zdania, czyli należy dać Wiare Osobie poruszony niechęcią ku Wyrokom Sądowym. Gdy Sąd Ziemski Lubelski niechcąc obrazić Sprawiedliwości skoro nieuznał dzierżenia Dobr, na stronę J. O. X. Sapięhy, zaciągnął nienawidź nadzwyczajną, którą aż do podeptania Honoru Sędziów X. Jmci przywiódł. --- Wszakże nienawidź z Cnotą niestoi w jednym rzędzie, lecz jest położona od Prawodawców w Liczbie przywar zrodzonych od namiętności, przeto uczy przysłowie *dolenti animo non est credendum* --- Przeciwnie zaś Urząd Sędziów dalszym jest od tych namiętności gdy zgromadzone Obywatelstwo szuka i wybiera Osoby podług Prawa *arate, discretione, & peritia Legum*, doznanych. Władza najwyższa wybor potwierdza, wybrani w uroczystej przysiędze mają te słowa *Amici & Inimici Civis & peregrini discrimine sublato secundum Deum & fuis scriptum iudicabo*, a Pisarze mają dolożone *fideliter connotabo*, możnaż położyć Osobę miłością własną punktem Honoru i niedoysciem swoich ułożeń zburzoną na iedney szali z Sądem niemającym nic własnego ani innego Celu nad oddanie publiczney Sprawiedliwości, pewnie każdy przyzna iż niechętnego wprzod do poznania prawdy i słuszności co komu winien naprowadzić, niżeli Jego ułomności wierzyć należy.

Co do 4tego. Ogłoszenie *Criminis non admisse motionis* w Publiczności obrazające uszy słuchających, potrzeba aby zwrocilo X. Jmci Sapięhe do poznania Praw wyższych nad te, które w Jego wieku i za Jego Poselstwa ustanowiono bo R. 1565. Vol. 2. fol. 693. 1578. Za przekształcenie Sprawy Cywilney na kryminalną, wskazano tym Prawem Wieżę na Dnie 12. Niedziel i Grzywien 200. --- Krzywda dla Sędziów całego Kraiu dzieje się, kiedy opinia Sędziów *pro Crimine* wzięta może zgorzżyć możnych Pacjentów do podobnego zkrzywdzenia.

Zali się X. Jmć Sapięha, że nieczynił pogroźek przeciwko Sądowi, a to ten sam Sąd odwołuje się do tych Osob, którzy tylekroć

Hyfzeli X. Jmci i publicznie wymawiać są gotowi i ktorzy o tych X. Jmci układach i Mowach dobrze wiedzieli.

Tu iefzcze nakoniec od Xięcia Jmci Sapiehy przeciwko Sądowi Ziemkiemu Lubelskiemu nateżonych uciskow, bo na powtorney tego-roczney Kadencyi Ziemkiey pod przywołanym Wpisem przyśłał swoię Ordynacyę Sądowi w wyrazach słownych, że ani Sądu ani Sędziego nie maż do tey Sprawy - - Znowu żądał przymufu, aby Podśedek niezaśadzał Surrogata na swoim miejscu albo obydwu to iest: Podśedek i Pifarz niezaśadali - - A gdy na miejscu W. Podśedka pośadzony W. Karcki zośtał, napominał surowo od Xięcia Jmci Stawiający aby Sędzia inny Sąd formował. - - Skoro zaś po zakończoney Sprawy W. Pifarz wcho-dzący w komparycyę wyszedł, a Komornik zaśadający na sprawie Dekret przeczytał, J. O. X. Jmci Sapieha powtornie do Regeſtru Pœnalium Sąd Ziem: Lubellki zapozwał *de male gesto Officio* na ktory nieprzyzwoity i rownie mściwy krok Sąd Ziemski Lubellki takowe czyni usprawiedliwienie.

W. Pifarz w pierwſzym zdaniu ofobnym niezaprzeczał Dekretu pluralitatis bo Sprawę do Kondescenſyi zdał się zawieſić - - Remiſſę uczynił z Kondescenſyi i ta nie iest decydująca w Sprawy. - - Przy rezolucyi Publikaty ziazdowey że nieotwierał zdania w Sądzie zupełnym i z Komornikiem ſiedział na Sprawy, a po ſkończoney Sprawy wyszedł, nienależy winić Sądzących pluralitate bo do wyiſcia z ſwey ſtrony powodu niedali, ani do zaśadania rownego Sędziego nieprzynaglali.

Komornik Statutami Kor: a ſzczegolnie R. 1496 do zaśadania mający Prawo nie przewinił czytaniem Dekretu. - - Podśedek Konſt: 1768. Ru. o Sprawach przychodzących *de Gravamine* o Trybunałach uſtanowioną wziół na uwagę dla ktorey Surrogata do poznania dzieła ſwego pośadził - - odwoływać Kadencyi ani odwołóżyć na iedney Sprawy Konſt: R. 1768. fol. 218. wyraźnie Ziemſtwom zakazuje. - - Spuſzczać Wpis *per non ſunt* lub zoſtawić ſtrony bez decyzyi byłoby *denegatum Judicium* - - Przeto Sąd w przypadku takowym circa pluralitatem ratować ſię muſiał podług „ Statutu 1496: R. si verò non intereſſent neque alios a ſe ſubſtituerent „ nihilominus Jùdex cum Subjudice Terminos & Judicia judicabunt non „ obſtante abſentia illius & illos qui intereſſe debuit & debuerant, ſimili- „ ter Camerarii &c. Et si omnes non venerint aut unus extunc puniendi &c. Tenże Statut pozwala Sądzić niektóre Sprawy Komornikom z Pifarzami.

Tu ſię kładzie Konſt: W. X. L. Ru. 1776. Obiaſnienie *Abusus Officiorum*. „ Gdy Prawa Narodowe mnieyſzych Subſelliow pro Sententia po- „ zywać nawet pod winą zabroniły a pod zaſłoną *Abusus Officii* powſze- „ chnie ſtrony przegrywaiące Urzędy i Urzędnikow malitioſe do Trybu- „ nałow pociągają a ztąd nietylko Strać i Expens w uſtawnym pilnowa- „ niu ſię w Trybunałach bywaią przyczyną, ale też Urzędy Narodowe „ dla prac ſwóich i uſług pro Publico, oraz dla powagi Kraiu poſzanowa- „ nia godne na proſtytucyę i zniewagę ſą wyſtawionemi; przeto zapobiega- „ iąc dalſzym w tey mierze Inkonwenienciom o czem ſię ma rozumieć *Abu- ſus Officii* objaſniamy *imo*. Niezieżdżanie na Sądy ſine legalitate vel in- firmitate wedle dawnych Uſtaw. *zdo*. Niezachowanie Ordynacyi Rege- ſtrow Sądow ſwym przepiſanych. *zno*. Nieſprawienie ſię według prze- piſow Prawa za Dekretami Executionum i to tylko pro *Abusibus Officior*: rozumiane bydź ma &c. A ktoby mimo zwyż wyrażone Objekcye z wy- nalazkow i pretextow Urząd lub Oſoby Ich in materia *Abusus Officii* pozy- wać ważył ſię, takowy winą 1000. Kop, i ſiedzeniem więzy Niedziel 6. &c. w Trybunałach karany bydź ma. &c. A iako J. O. X. Jmó

znakomitym z dawna W. X. L. jest Obywatelem tak zechcą Juryzdykcyę rozciągnąć Dekret na Osobie Jego iaki w tym Prawie na przestępujących znajdą gotowy.

Niech tu na tak ciężką krzywdę Honoru i Fortun swoich niemileczą wżyskiego Kraiu Sędziowie, a raczą wyciągać ręce do NAYIASNIEYSZEGO STANISŁAWA AUGUSTA KROLA POL. P. N. M. do Prześ. Senatu i Obywatelów za co J. O. X. Jmć Sapieha Generał Artt: W. X. L. wystawił i otworzył znacznym kosztem mocą i wyśileniem Regestr Pænaliū iak okropny Teatr na którym Honory i majątki Sędziów szarpane i Tyrańsko traktowane. - -

Za co śmiał uwodzić Trybunał i Publiczność słuchającą że na miejscu Regestru Caufar: Officii ustanowiono Regestr Pænaliū kiedy Konst: Ru. 1764. 1768. Regestr Ordynaryiny wyraźnie zamiast Regestru Officii w sprawach wżelkich wyznacza a nigdy ex iudicato Sędziów bez strony do odpowiedzi nieprzymusza, bo sądzić o appellacyą jest poznawać całość sprawy, poznawać sprawę bez strony byłoby najsurowszym grubey niesprawiedliwości wyrokiem, tym więcej gdy Sędzia nieprzewini a o wżysfko i wżędzie zmyślonemi zarzutami prześladowany tłumaczyć się musi możniejszyemu który nietylko obwinic, lecz występek własny na słabszego zrućić potrafi, a zatym Sędzia i Podśedek Ziemscy Lubelscy pokrzywdzeni od J. O. X. Jmci Sapiehy żalą się przed władzą Kraiową szukając pomocy ku otrzymaniu sprawiedliwości i ubezpieczenia Honorów, Fortun, i spokojnego życia, ktore na usłudze Oyczyzny, a nie nadomowych zakłoceniach przepędzać znają swoy Obowiazek prawdziwych Patriotów, a szanujących KROLA i Oyczyznę Obywatelów.

Czuli przeto o napaśtne Honoru Sędziowskię przez J. O. X. Jmci Sapiehę poczynione Opisy nietylko Prawami wyżey namienionemi, lecz szczerogolnie Konstytucyami 1550. 1555. i 1578. de Pæna Talionis Przeciwo potwarcom postanowionemi ubezpieczeni tam gdzie będzie należało o zgwalcenie Praw Kralowych i ukaranie przykladne Tegoż Xlecia Jmci Sapiehy domagać się będą. To Publicznie zanosią popeinionych bez Prawiow zaskarżenie.

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Krzemowa 1

62-002 Suchy Las

www.digital-center.pl

biuro@digital-center.pl

tel./fax (0-61) 665 82 72

tel./fax (0-61) 665 82 82

Wszelkie prawa producenta i właściciela zastrzeżone.

Kopiowanie, wypożyczenie, oraz publiczne odtwarzanie w całości lub we fragmentach zabronione.

All rights reserved. Unauthorized copying, reproduction, lending, public performance and broadcasting of the whole or fragments prohibited.